

Nr 121.

Av herr **Hagberg** i Luleå m. fl., *angående utvidgning av oljeväxtodlingen.*

Den normala konsumtionen av matfett, främst smör och margarin, i Sverige torde uppgå till minst 120 tusen ton. Under de sista förkrigsåren uppgick den svenska smörproduktionen till 85—95 tusen ton, medan den på helt importerade råvaror baserade margarinproduktionen uppgick till cirka 60 tusen ton.

Smörexporten brukade då uppgå till 20—30 tusen ton. Svenska folket konsumerade alltså årligen 60—70 tusen ton smör och 60 tusen ton margarin.

Sedan snart två år tillbaka ha margarinråvaror kunnat importeras endast i ytterligt begränsad omfattning, och efter krigets utvidgning till de transoceana länderna förefaller det icke sannolikt, att vi kunna få denna import ökad. Alltså äro vi hänvisade att klara fettförsörjningen nära nog helt genom inhemsk produktion.

Tyvärr torde vi inte i bästa fall kunna hoppas på stort mer än 70 tusen ton smörproduktion under år 1942, då våra kors prestationsförmåga måste vara avsevärt nedsatt efter två års svag utfodring. Dessutom tillkommer ju den allt svårare bristen på äggviterikt kraftfoder.

Önskvärt är alltså att vi kunde producera råvaror för framställning av 50 tusen ton margarin och övrigt vegetabiliskt matfett inom landet, samtidigt som vi behöva ett par hundra tusen ton oljekakor.

1941 års oljeväxtodling, som enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 345 omfattade cirka 8,000 hektar, torde ej ge mer än drygt 2 tusen ton matfett jämte minst 500 ton olja till tekniskt bruk. Enligt propositionen väntas oljeväxtodlingen år 1942 omfatta endast ungefär dubbelt så stor areal som under 1941. Följaktligen skulle den mängd vegetabiliskt matfett, som härifrån kunde erhållas, endast komma att uppgå till 4—5 tusen ton, d. v. s. cirka 7 hg per svensk. I verkligheten borde vi få närmare 10 kg per svensk.

Vår uppfattning är att statsmakterna borde främja oljeväxtodlingen mer än propositionen avser. Eftersom det nu finns flera års erfarenheter att bygga på rörande vilka oljeväxter, som är lämpliga inom olika områden och på olika jordar, och rörande den bästa odlingstekniken, torde risken med avsevärt ökad odling av raps, både vår- och vinter-, vallmo och övriga oljeväxter vara tämligen ringa. Den stora massan av jordbrukare tvekar dock säkert ännu inför att utbyta gamla välkända grödor mot dessa nya för dem tämligen okända. Under sådana förhållanden torde det vara lämpligt, att statsmak-

terna garantera kontraktsodlarna, att de vid eventuell missväxt eller svag skörd på grund av ogynnsamt klimat, insektsangrepp eller övriga omständigheter, varöver odlarna icke rå, skola erhålla skälig lön för sitt nedlagda arbete och bestridda omkostnader.

Lämnades odlarna denna garanti, vilken staten skulle lämna genom spannmålsbolaget, hålla vi det för troligt, att den önskade ökningen av oljeväxtarealen snabbt kunde nås.

En avsevärd ökning av den areal, varpå oljeväxter odlas, komme givetvis att medföra en motsvarande minskning av arealen för andra grödor, troligen i första hand spannmål. Som dessa undanträngda grödor absolut inte äro så värdefulla för folkförsörjningen, trots bristen på både brödsäd och foderpannmål, och vi efter de båda dåliga åren våga hoppas på normal skörd i år, kan detta inte användas som argument mot en ökning av oljeväxtarealen.

Eftersom praktiskt taget allt i Sverige skördat oljeväxtfrö måste torkas artificiellt, blir det en rätt svår uppgift för spannmålsbolaget att uppbringa tillräckligt med torkar, om vi lyckas få odlingarna så omfattande som önskvärt är. Dessa svårigheter böra dock kunna övervinnas.

Huru stor del av 1941 års skörd som är lämplig till utsäde är oss inte bekant, men som den kvalitativt sett förnämligaste av oljeväxterna, d. v. s. vallmon, inte kräver större utsädesmängd än cirka 5 kg per hektar och höstens skörd uppges vara 832 ton, böra vi i varje fall ha tillräckligt med utsäde därav för så stora arealer, som vi kunna få jordbrukarna att beså därmed.

Vårropsens tillgängliga utsäde är ju, som uppges i propositionen, rätt ringa, men vitsenapsutsäde torde vi ha övernog av. Alltså råder knappast någon brist på utsäde för de växter, som kan sås redan våren 1942.

Hösten 1942 bör arealen för vinterraps — om inte mot förmodan en avsevärd förbättring i de transoceaniska handelsförbindelserna då inträtt — mångdubblas. Denna gröda har ju visat sig vara både rikt givande och relativt lätt att odla på därför lämpliga jordar inom passande områden. Därför torde risken med att odla några tiotusental hektar härav vara mycket ringa.

Snarast möjligt borde även en odlingsplan utarbetas av sakkunniga för de oljeväxtgrödor, som skola skördas hösten 1943. Själva hålla vi för troligt att om vi besådde cirka 120 tusen hektar med oljeväxter, i första hand vinterraps och vallmo, så skulle Sveriges försörjningsproblem i fråga om fett lösas även under krigsåren. Överproduktion behöva vi naturligtvis inte frukta ännu på några år.

När vi förorda en ökad svensk framställning av vegetabiliskt fett, sker det därför att smörproduktionen är otillräcklig. Smöret är enligt vårt förmenande det förnämligaste matfettet, som varje svensk borde ha möjlighet att förtära tillräckliga mängder av.

Skulle vi efter den fred, som vi alla längta efter, men som synes dröja, åter få så stor smörproduktion att behovet av vegetabiliskt fett blir mindre

än vår svenska produktion därav, är det ju lätt för oss att minska på oljeväxtodlingen, eftersom denna knappast kräver några andra redskap eller maskiner för de enskilda lantbrukarna än dem som krävas för spannmålsodlingen och de alltså inte bundit något kapital, vilket de måste förränta.

Önskemålen kunna sammanfattas i följande:

1. Propagandan för oljeväxtodling på därför lämpligt område måste bedrivas så effektivt att vi redan i vår få möjligast stora arealer besådda. Snarast möjligt bör även plan upprättas för att få så omfattande odling till stånd att landets matfettförsörjning tryggas.

2. Kontraktsodlarna böra garanteras att vid på grund av ogynnsamt klimat eller övriga omständigheter, varöver de inte rå, misslyckad skörd skola de av statsmedel lämnas skälig ersättning för nedlagt arbete och havda omkostnader. Denna eventuella ersättning kan lämnas efter ett produktionskostnadsindex, som utarbetas detta odlingsår.

Då en snabb behandling av dessa angelägenheter måste vara ett allmänt intresse, hemställa vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att nödiga åtgärder måtte vidtagas för att i enlighet med vad i motionen påyrkas åstadkomma en väsentlig utvidgning av oljeväxtodlingen.

Stockholm i januari 1942.

H. Hagberg.

K. Senander.

Set Persson.